

LETNI (103) ai

letni (65), **letny** (30), letni a. letny (8); letni *Murm* (2), *LibLeg*, *MurzHist*, *RejWiz* (4), *WyprKr* (4), *Goski*, *BielKon*, *GrzegRóżn*, *RejPos*, *BielSpr*, *CzechRozm*, *KochFr*, *KlonŻal*, *KochPhaen*, *KochPieś*, *ZawJeft*, *ActReg*, *Calep*, *GostGosp*, *KochFrag*, *WyprPl* (2), *LatHar*, *WujNT*, *SarnStat* (4), *GrabPospR*, *KlonWor*; letny *OpecŻyw*, *BartBydg* (2), *GliczKsiąż*, *KochZuz*, *SienLek*, *BudBib* (2), *KochPs* (2), *RybGęśli* (2), *ZbylPrzyg* (3); letni : letny *FalZioł* (8:1), *MiechGlab* (1:1), *Mącz* (7:7), *RejAp* (6:1), *RejZwierc* (2:2), *SkarŻyw* (2:1), *GrabowSet* (1:1), *KlonFlis* (1:1). [Za postaci wątpliwe uznano N pl m pers z tekstów posiadających obie pewne odmianki lub nie posiadających żadnej pewnej odmianki oraz N sg m z tekstu mieszającego i, y].

e jasne.

sg m N letni (13), letny (7), letni a. letny (6). ◊ G letni(e)go (5), letn(e)go (2). ◊ D letni(e)mu (1). ◊ A letni(e)go, letniejszego (2), letnego (1), letni (1). ◊ I letnim (1) *RejAp*, letni(e)m (1) *LibLeg*. ◊ f N letniã (8), letnã (1), letnia (1), letni(a) (2); ~ (attrib) -ã (8), -a (1); -ã : -a *Mącz* (1:1). ◊ [G letni(e)j.] ◊ D letn(e)j (1). ◊ A letnią (1). ◊ I letnią (3). ◊ L letnej (3), letniej (1); -ej (1), -(e)j (3). ◊ V letnã (1). ◊ n N letnié (7), letné (4); -é (1), -(e) (10). ◊ D letni(e)mu (2). ◊ A letni(e) (1). ◊ L letnim (1). ◊ pl N m pers letni (2). subst letni(e) (6). ◊ G letnich (4). ◊ D letnim (2), letnym (1). ◊ A m pers letnych (1). subst letné (6), letnié (2); -é (4), -(e) (4). ◊ L letnich (2).

comp -ejszy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Dotyczący lata jako pory roku, w lecie odbywający się; *aestivus Murm*, *Mącz*, *Calep*, Cn; *aestivalis Mącz* (62) : *Murm* 8; A im daley przychodzi [słońce] ku łtaniu letnemu, tym dłużej im łwiecei *MiechGlab* *3v; *RejWiz* 14 marg, Cc6v; *Mącz* 5a, 291b, 398c; *RejZwierc* 109 marg, Bbb2; y nábieráli winá/ y letnych (owocow) [*aestivum fructum*] mnoftwo wielkie. *BudBib Ier* 40/12, *Ier* 40/10; *SkarŻyw* 259; *KochPhaen* 18; *Calep* 37a; źimie nie przemyślał potrzeby tey/ ktora letnim potrzebam przefzkadza. *GostGosp* 84; *GrabowSet* F4v; *KlonWor* 28; *ZbylPrzyg* B4v.

W przeciwstawieniach: »zimie (2), czasu zimnego ... czasu letniego« (3): Albo takowi gdyby w niemocz w padali czału zimnego/ rychley łie zgoij niż czału letnie^g. *FalZioł* V 54, V 59v; Letniego czału y ná Wiołnę s prawey. Zimie y w łefieni pułzczay krew z lewey. *Goski* *.

W porównaniach (6): Bo czaś ktory wpłynie/ iuż łie nie nábwoći/ Práwie iáko letnia mgła/ ták łie bárzo kroći. *RejWiz* 190v, 14; Caduca et incerta sunt bona fortunae, Czełne ymienie. Dobrá a Máyetności náze/ łá yákoby letniá rołá/ Niepewne. *Mącz* 29a; *RejAp* 155; Z kąd tę niełtałość białégłowy máia/ Ze łye/ iáko wiátr letni/ odmieniáia. *KochPieś* 16; Iednáł Oycewskim karz nas nędzę pętem/ Boć zá tęgim zatřętem/ Iuż byłmy nie włkuráli/ Lecź iák letny łnieg tuźbyłmy łtáiáli. *RybGęśli* D2.

W charakterystycznych połączeniach: *letnie(-i, -a) grzybienie*, *mgła* (5), *owoce* (2), *potrzeba*, *praca*, *rosa*, *słońce*, *suchość*, *wiatr* (2).

Wyrażenia: »letnie ciepłó« (1): Od niego [ojca niebieskiego] letnie ciepłó/ wdźięczny chłóđ pochodzi *GrzegRóżn* N4v.

»letni czas« [szyk 3;3] (6): Aestivum tempus, Summer tzeit. Letni czas *Murm* 8; *FalZioł* V 54, 59v, 64v; *Goski* *; Márek s. piłze/ iż to było czałow letnich/ á ná pułzczy. *RejPos* 183.

peryfr. »letne dary« = *plody ziemi zbierane latem* (1): Poczuyćiefz fię profzę was/ iesłiście fię w dary Letne ták opátrzyli/ iák iefł zwyczaj łtary. *RybGęśli* B4.

»dzień letni« [szyk 2:1] (3): Rzymiánie ná on cżás vftáwę mieli w ciągnieniu z woyskiem/ iż iedno zá pięć godzin 20004. krokow wielkich vchodźili ná dzień letni/ także y Iezdni. *BielSpr* 7; *KochFr* 93; *LatHar* 124.

peryfr. »letni ogień« = *upał* (2): Iéy gwóli piękne drzewá/ dáiać cién łowity/ Niechcąc áby ią letni zégł ogień obfity. *KochFrag* 26; *GrabowSet* C2v.

[»letni pałac«: gdzie był zbudowan letni páłac ná miešcu wyższym/ dla letniey krotochwile *Cresc* 1571 612.]

»pułroka letnie« = *może letnie półrocze, obejmujące II i III kwartał (w związku z kwartalną wypłatą żołdu)* (1): áby ci táką wypráwę czynili/ ktoráby ná pułroká letnie/ [...] ktoráby mowię iednym grołzem od dzieśiátka grołzy požytkow łwoich odpráwić mogli *GrabPospR* Mv.

»letny śnieg« (1): *RybGęśli* D2 *cf W porównaniu*.

»letnie upalenie« (1): ia dla Pána tego w ktorego wierzę [...]/ ćierpieć ták prágnę/ iako w letnim vpaleniu wody *SkarŻyw* 75.

»wschod letny« = *strona, z której wschodzi słońce latem* (1): drzwi y okná wdomu máiać być s tey łtrony/ która dáleko od wody/ á z źimney łtrony/ iáko iefł od Pułnocy y ze Włchodu letnego *SienLek* 2v.

»letny zachod« = *strona, z której zachodzi słońce latem* (2): Iuż Polak pełen iefł dobrej nádzieie. Gdy go z letnego zachodu wiátr źenie Do iego źiemie. *KlonFlis* F, H4.

»letny znoj« (2): á téż łerce moie Vłchłó/ iáko trává w łrogié letné znoie. *KochPs* 151, 89.

Zestawienia: »letnia jata« = *altana* (1): Umbraculum, Mieyłce w czieni zasłóná/ letnia yátá/ obroná słoneczna. *Mącz* 501d.

»letnie(-y) siedzenie, dom« = *altana, weranda; aestiva Mącz, Calep; cenaculum, diaeta, solarium, topiarium Mącz; praestega Calep* (7:1): Coenaculum, Letnie łiedzenie, Zwierzchnie budowanie ná domie. *Mącz* 58d, 5a, 84b, 398c, 458c [2 r.]; AESTiva, dicuntur loca umbrosa, nemorosa, in quibus per aestatem vitatur Solis ardor – Letny dom, Sęła. *Calep* 37a, 840a.

»zboże letnie [= jare]« (1): ále łuccesłorowi łwému niech zołtáwi zbožá letnié [*frumenta aestivalia JanStat* 206] *SarnStat* 191.

Szereg: »ozimy i letni« (2): áby od łwięta S. Woyćiechá/ áż do zebránia włyżłtkich zbož óżimich y letnich [*omnium frugum hyemalium et aestivalium JanStat* 1109] z pol/ ná máiętności cudzýy [...] źaden nie śmiał polowác. *SarnStat* 673, 657.

W przen (1) :

W przeciwstawieniu: »zimny ... letni« (1): przed ktorá [*słowa bożego odpowiedzi*] fie wywody ich źimne iáko lod/ przed letnią łłoneczną goráłością rołpłynác mułzą. *CzechRozm* 115v.

a. *O ubiorach; przeznaczony na lato, noszony w lecie* (5) : Czapka Axamitna czarna letnia *WyprKr* 20; Szukienki Spodnie Letnie. *WyprKr* 75, 83, 93v.

Szereg: »letni i na zimę« (1): Téz vřtáviamy [...] Vrędnikóm ná koždy rok dvoiakíé řzáty/ to ieřt Letnié y ná Zimę [*aestivalia et hyemalia JanStat 42*] *SarnStat 377*.

2. Mający wiele lat, stary; annosus Mącz, Calep, Cn; grandaevus Mącz, Cn; anilis Mącz; longaevus Calep; affecta a. ingravescente aetate, gravis, longius aetate provecus, maturus aevi a. annis, vergens annis Cn (23) : Była też tam Anna prorokini wdowa letná *OpecŻyw 26; FalZioł IV 8b; LibLeg 7/41; KochZuz A2; Mącz 10c, 11d, 148c; SkarŻyw 142*; Też letni wąż co rok z siebie młodego vczyni/ Z ożimiey fię řkory lini. *KlonŻal C2v*; Annosus, quod est vetustum, quasi multorum annorum – Stari, Letnij. *Calep 73a, 612b*; Mnie nie po takim młodym/ ia chcę řtáteczného/ [...] Vkaż mi letnieyřzého [*konia*]/ co ma wpráwną nogę. *WyprPl B3v*; Ze koń letni nalepřzy: iełczem ia to wiedźiał W řzkole/ gdy Bucefalá Alexándrowého Wychwalano *WyprPl B4; ZbylPrzyg B2v*.

W przeciwstawieniu: »młody ... letny« (1): rychley młodego [*człowieka*] náuczý kthory yeřt by wořk myękuchny niź yuź letnego. *GliczKsiąż K2v*.

Wyrażenie: »człowiek (a. człęk), ludzie letni« (3:2): Ludziem letnym czařu wřzelkiego [...] ty lektwarze [...] przyjmować rano *FalZioł V 63, I 5a; MurzHist Kv*; Azyátycki Bálřá człowiek letni zářłuzony [...] wyzwolił łobie [...] áby ciągnął do Epiru *BielKron 253; ActReg 159*.

Szeregi: »powaźny i letni« (1): A zaiřté była załořná rzecz/ patrzyć na człowieka tak powáźnego i iuř letniego (Bo tedy miał okołó piácidźieřiat lat) *MurzHist Kv*.

»letni, (stateczny) (i) spokojny« [*szyk 2:1*] (3): *ForCnR A4*; przyszłó dotego zem iabarzo nie rad iako człęk letni y spokojny musiałem zroskazania Pana mego ieħac do Polski *ActReg 159*; SŁuchychayże [!] mię řtáteczna á letna męźátka *ZbylPrzyg B*.

W przen (1) :

Wyrażenie: »letnia szedziwość« (1): któřą [*cóřę*] mam podporą řwoiá/ [...] Y miłym řkárbe w letniey řzedźiwořci. *ZawJeřt 7*.

3. Mający temperaturę pośrednią między ciepłem a zimnem; tepidus BartBydg, Calep, Cn; egelidus, pertepidus, tepens Cn (18) : *BartBydg 156b, 157*; á gdy ten kamień będzie włozon we wrzácą wodę/ tedy řie řtawa letnia *FalZioł IV 53a, V 35*; Azař nie mařz onych trzech czo řiedzieli w onym piecu okruřnym řrodze rořpalonym iáko w letney wodzie bez obrázenia káźdego. *RejZwierc 263, 205*; Tepidus, quod est medium inter calidum et frigidum – Lietni. *Calep 1055b, 1055b; WuřNT 848*.

W przeciwstawieniu: »ciepły ... letni« (1): Takieřz trzeba ie [*członki*] myć [...] zimie wodą ciepłą/ á lecie letnią *FalZioł V 35v*.

W charakterystycznym połączeniu: letnia woda (4).

Przen: Obojętny (1) : Znam ia řpráwy twoie/ [...] ále ižeř letni/ áni źimny áni gorący/ pocźnę cie wymietowác z vřřh moich *RejAp 41v*.

a. W funkcji rzeczownika (6) : Słuchayże czym tu Pan řrodze groźi temu omyłnikowi á themu letniemu kthory řie záwieřza w wářpliwořciach řwoich *RejAp 43, 43 [2 r.]*, *Eev*.

Szereg: »letni, (albo) řrzedni« [*szyk 1:1*] (2): Sřzedni áłbo letni iáko řie nám rozumieć ma *RejAp Ff, 43*.

a. *O umiarkowanym klimacie (1)* : Kośmographi y Historici piśali aby one krajny nad morzem przerzęczonym były letnie [*temperatissimas regiones*] á ku mieřzkaniu barzo powolne y źyzne *MiechGlab* 62.

Synonimy: **2.** *stary*; **3.** *ciepły*.

Cf LATOWY

KN